

Program d'activitad

"Crescher ed optimar"

M E S S A D I

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiu
0. Activitad en general, structuradas, organisaziun interna			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- Lescha communal da pumpiers (reveder clav da repartiziun cuosts)	2	2019	
- Constituziun communal (revisiun structuradas politicas)	2	2017/18	
<i>0.1 La situaziun finanziaria ed economica</i>			
<i>0.2 Structura politica (bilanza suenter siat onns direcziun communal)</i>			
<i>0.3 Persunal (administraziun communal / uffeci da baghegiar)</i>			
1. Collaboraziun intercommunal / segirtad publica			
<i>1.1 Regiun Surselva</i>			
<i>1.2 Allianz presidentes comunals Cadi</i>			
<i>1.3 Center d'intervenziun (Pumpiers Sursassiala)</i>	2	2018/19	
<i>1.4 Collaboraziuns intercommunalas/regionalas</i>			
2. Scolaziun e formaziun			
<i>2.1 Gimnasi claustral</i>			
<i>2.2 Concept ICT</i>	1	2019	2019
<i>2.3 Partiziun dall'annada 2012</i>		2019	2019
<i>2.4 Sanaziun casa da scola Cons (mira cefra 9.1)</i>	2	2022/25	
3. Giuventetgna - cultura e temps liber			
<i>3.1 Embellaziun dil vitg e signaletica</i>	1	2014/21	
<i>3.2 Center da sport e cultura (CSC) - Sanaziun (niev: Center Fontauna)</i>	1	2021/24	
<i>3.3 Giuventetgna Cadi - nova cunvegna da prestaziun lavur da giuventetgna</i>	1	2019	2019
4. Sanadad			
<i>4.1. Cumpart vischnaunca Mustér vid sanaziun parziala dil spital regional Surselva (tenor discuors dil president communal cun dunna Käch)</i>		2024/2025	

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiu
6. Traffic communal e cantunal			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 021 Lescha da baghegiar (revisiun parziala)	1	2019/22	
- 620 Lescha davart l'avertura pil traffic (revisiun totala)	2	2020/2022	
<i>6.0 Revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic</i>	2	2020/22	
<i>6.1 Vias cantunalas (via d'untgida)</i>			
6.1.1 Via Lucmagn	1	2017/20	
6.1.2 Cavardiras: Sanaziun via cantunala	1	2017/20	
6.1.3 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta	2	2017/24	
6.1.4 Concepziun traffic	2	2020/23	
<i>6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)</i>			
6.2.1 Via Run, Via Funs-Dado	1	2019/21	
6.2.2 Via Cons	2	2020/22	
6.2.3 Ulteriuras vias	2		
• Via Raveras (cuvrida fina)	2	2020/2021	
• Via da Scola (cuvrida fina)	2	2022	
• Via Prau	2	2021/23	
• Via Acletta/Pardi	2	2020/2021	
• Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun)	2	2023/25	
• Gassa da Cuoz (cuvrida fina)	2	2021/22	
• Via Curtins/Segnas	2	2025/27	
• Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)	2	2024/26	
• Via Sut Vitg/Segnas	2	2024/26	
• Via Plaun-Sut/Disla	2	2022/24	
• Via Sontga Gada (cuvrida fina)	2	2022/23	
• Via Clis (cuvrida fina)	2	2024	
• Via Clavaniev (cuvrida fina)	2	2024	
• Via Gonda (cuvrida fina)	2	2023/24	
** la successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas e dils svilup dils projects			
6.2.4 Manteniment dallas vias communalas	2/3		
• Project Centrum Vitg - Nani Bazar (spazzar e colligiar passapei)	2	2021	

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiun
6.3 Sendas			
6.3.1 Tualettas publicas			
6.3.2 Senda Salaplauna	4		
6.3.3 Senda Cufions - Fontanivas	4		
6.3.4 Cuolm da Via - Stgeinas (Val Segnas)	2	2019/20	
6.3.5 Caischavedra - Stgeinas	2	2020	
6.3.6 Punt pendentia Mustér - Mumpé Medel	2	2020/21	
6.3.7 Passapei Funs-Dado (en projectaziun)	2	2019/20	
6.3.8 Traffic plaun/sendas e bike	3	2020/25	
6.4 Parcadis			
6.4.1 Concepziun davart l'economisaziun dils parcadis	1	2019	
6.5 Illuminaziun publica			
6.5.1 Claustra - Sontga Catrina/Via Clis (illuminaziun dalla senda)	2	2019/21	
7. Ambient e planisaziun			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 700 Lescha davart il provediment d'aua (revisiun en cumbinaziun cun 710)	2	2020/22	
- 710 Lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (revisiun totala)	2	2019/22	
- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (revisiun totala)	2	2019/22	
7.1 Aquaducts, dismessa e purificaziun dall'aua			
7.1.1 Principi e finanziaziun		**	
7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas	3		
7.1.3 Serenera Raveras	2	2020/24	
7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal (termin per contribuziuns cantunalas 31-12-2019)	2	2017/20	
7.1.5 Projects en direct connex cul GEP			
7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid	2	2017/18	2019
7.1.7 Canalisaziun: Sanaziun dalla reit en connex cun sanaziuns da vias, en special separaziun dallas auas (begls e fontaunas)			
7.1.8 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev (termin per contribuziuns cantunalas 2019)	3	2017/18	2019
** la successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas e dil svilup dils projects			

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiù
<i>7.2 Dismessa da rumians</i>			
• <i>Concepziun generala davart l'economisaziun dils rufids</i>	2		
• <i>Concept davart moloks</i>	1		
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 720 Lescha davart l'economisaziun dils rufids (adattar la lescha allas circumstanzias semidadas)	2		
- 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (eventualmein adattaziuns marginalas)	2		
<i>7.2.1 Dismessa da pastg e cagliom (cumpostar)</i>	2	2021	
• <i>Brulf</i>			
<i>7.4 Planisaziun dil territori</i>			
<i>7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun locala</i>	1	2017/23	
<i>7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)</i>			
<i>7.5.1 Val d'Acletta (dependa dil KEV)</i>	3	2020	
<i>7.6 Rempars HWS Val Acletta</i>	1	2017/20	
8 Economia			
<i>8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesses</i>			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglieraziun funsila)	1	2019	2019
- 8xx Lescha davart il manteniment dallas ovras dalla meglieraziun funsila	1	2020/21	
<i>8.1.1 Meglieraziun funsila</i>	1	2016/46	
<i>8.2 Forestalesses</i>			
<i>8.2.1 Uaul da protecziun</i>	2		
<i>8.2.2 Vias d'uaul</i>	2	2020/30	
<i>8.2.3 Avertura Val da Segnas - Val S. Placi: In access cun via ei indispensabels</i>	1	2020/30	
<i>8.2.4 Via Sars - Punt da Brulf</i>	1	2018/21	
<i>8.2.5 Via Plaunca Su - Pardi</i>	1	2021/22	
<i>8.2.6 Lavineras Val Clavaniev e Val Mala</i>	1	2018/21	

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequi
8.3 Turissem			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)	3	2017/18	
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)	3	2017/18	
- 111 Lescha da polizia (renviu dil cussegl da vischnaunca)	1	2019/20	2020
8.3.1 Pendicularas Mustér – differents projects	2	2015/25	
8.3.2 Hotel Acla da Fontauna			
8.3.3 Rinforzar turissem d'unviern			
8.3.4 Rinforzar turissem da stad			
8.3.5 Sedrun Mustér Turissem (SMT)			
8.3.6 Organisaziuns			
9. Edifecis communals			
9.1 Sanaziun casa da scola nova	2	2022/25	
10. Conclusiuns / ponderaziuns finalas			

Preziau signur president
Preziadas signuras cusseglieras
Preziai signurs cussegliers

La suprastanza communal ei sefatschentada el decuors digl onn 2017 en in seminari da dus dis intensivamein cul program d'activitad pils proxims onns ed ha elaborau in program che duei valer sco directiva per l'activitad dallas autoritads communalas. Il program vegn annualme in adattaus, actualisau e cumpletaus.

Novs accents

Nies motto central pil proxim avegnir secloma:

- ***Crescher ed optimar (la qualitat)***

0. Activitad en general, structuradas, organisaziun interna

Emprema prioritad

- *Il cussegl da vischnaunca ha comunablamein cun la suprastanza communal elaborau las strategias futuras. Quels buns resultats duein vegnir concretisai ed era integrai ella strategia per Sursassiala resp. per la Surselva.*

Plinavon

- impuls turistics e participaziuns finanzialas cun focussar las resursas
- reponderar structuradas politicas cun integrar la populaziun ella procedura d'evaluaziun
- mantener l'infrastructura avon maun (CSC, casa da scola nova, serenera eav.)
- promoziun dall'economia en general e d'implonts turistics en special
- crear bunas premissas da habitar e porscher bunas piazzas da lavur cun la finamira d'augmentar il diember dalla populaziun
- promover cooperaziuns denter ils purtaders da prestaziuns locals e regionalas.

⇒ La realisaziun pretenda grond engaschi da tuts.

↳ *Disposiziuns legislatorias:*

- Constituziun communal (revisiun structuradas politicas)
- Lescha communal da pompieri (reveder clav da repartiziun dils cuosts)

0.1 La situaziun finanziaria ed economica

Grazia a bunas entradas ed ina buna disciplina tier las expensas eis ei reussiu da sminuir ils davos onns marcantamein il deivet communal, quei ch'ei zun legreivel. Ils proxims onns vegn quei denton a semidar. La vischnaunca sto sedar giu urgentamein cun pliras grondas sanaziuns ed investiziuns. Per exempel la sanaziun totala ed adattaziun al temps dil Center da sport e cultura (CSC), la sanaziun dalla serenera a Raveras, la sanaziun da vias e sendas, la realisaziun dalla nova via d'uaul Val da Segnas - Val S. Placi. Plinavon sesanflan il project dalla meglieraziun funsila e la revisiun parziala dalla planisaziun locala en elaboraziun. La sparta turissem che ha stuiu marcar ils davos onns ina gronda digren tier las pernottaziuns ei ussa sin buna via da serestabilir. Pli e pli semuossa quella sparta puspei sco motor economic per nossa vischnaunca e regiun. Il Catrina Resort ei realisau e porta in grond augment dallas pernottaziuns en vischnaunca e cheutras era dapli consum en pliras spartas. Ulteriurs gronds projects stattan sin rucca e lain sperar sin in augment da piazzas da lavur e fadigia. Fastedis fa la situaziun ch'ei reussescha per part buca pli d'anflar successurs per fatschentas indigenas, quei che munta ina sperdita da plazs da lavur e qualitat da viver. En la medema crena croda era la situaziun ch'ei reussescha strusch pli a nos meinafatschenta da recrutar avunda forzas da lavur per saver ademplier las incaricas avon maun.

Fastedis fa la situaziun entuorn il coronavirus. Pliras fatschentas han stuiu serrar per pli ditg las portas per evitar ch'il virus sederasi a moda e maniera ord controlla. Il medem ha era tuccau alla gastronomia. Cheu han cunzun tuts ils locals da restauraziun piars sur plirs meins pli u meins tuttas entradas ed el medem mument ha era la hotellaria piars ina fetg gronda part dils hosps. Las Penderas han gia stuiu serrar las pistas ils 18 da mars 2020 e cheutras era buca saviu profitar dils hosps sur las fiastas da Pastgas. L'entira situaziun malguessa ha era procurau che dabia persunas han piars lur piazza e che biaras fatschentas han stuiu annunziar lavur cuorta.

Per la situaziun finanziaria dalla vischnaunca vegn quei ad haver grondas influenzas tier las entradas da taglia sur plirs onns. Era sch'il virus vegn cul temps a svanir ni silmeins controllabels, vegn l'economia buca a serevegnir d'in mument sin l'auter. En detagl vegnin nus a veser quei pér el decuors dils onns vegnents. Ils specialists sil sector turistic ein dalla perschasiun ch'il turissem serevegni pér en dus tochen treis onns.

0.2 Structura politica (bilanza suenter siat onns direcziun communal)

Dapi siat onns exista sper la suprastanza communal la direcziun communal. L'incumbensa da quei gremi ei l'execuziun dallas lavurs operativas tenor incarica e survegionza dalla suprastanza communal e da cheutras descargar la suprastanza communal da lavur operativa. Commembers da quei gremi ein il president communal, il canzlist, il menader infrastruttura ed il menader dil menaschi tecnic. Era sche la lavur en quei gremi ha purtau ad els dapli lavur, ein els dil meini che la direcziun communal seigi secumprovada. In'analisa da structuradas fatga d'ina persona specialisada eifer la suprastanza communal, la direcziun communal ed il personal da cader communal el decuors digl unviern 2019 sutlingescha l'impurtonza e l'effizienz da quei gremi.

El decuors dil 2019 ei vegniu introduciu tier l'administraziun communal in niev sistem d'administrar electronicamein datas (GEVER). Quel possibiltescha alla suprastanza communal sco era alla direcziun da prender posiziun enviers las fatschentas tractandadas gia avon la seduta sin via electronica. Quei mied ei secumprovaus fetg bein. Il mument vegn ponderau, schebein il gremi direcziun duei vegnir mantenius en quella fuorma sco oz ni sch'ei duei vegnir collaborau pli stretg denter politica e capoluvrers eifer las radunonzas dalla suprastanza.

0.3 Personal (administraziun communal / uffeci da baghegiar)

Uffeci da baghegiar: Il cussegl da vischnaunca ha sin proposta dalla suprastanza communal creau ina nova piazza per meglierar la situaziun.

Administraziun communal: Buca diltut sligiau ei la situaziun da personal tier l'administraziun communal. Cheu regia aunc adina en singulas funcziuns ina sutdotaziun.

1. Collaboraziun intercomunala / segirtad publica

1.1 Regiun Surselva

En connex cun la refuorma dil territori ein las incaricas dallas regiuns vegnidas definidas da niev. Las regiuns adempleschan el futur mo pli incaricas adossadas dallas vischnauncas ni dil cantun. La conferenza dils presidents communalas ha gia entschiet culla lavur. Il suveran da Mustér ha approbau ils 18 d'october 2015 ils statuts novs dalla Regiun Surselva. Quella midada structurala ei passada l'entschatta 2016 en vigur. Da niev segnan las vischnauncas cunvegns da prestaziun cun la regiun per las singulas purschidas. Tenor cumpetenzas approbescha l'istanza corrispuondenta las cunvegns da prestaziun. La midada dalla structura dil parlament regiunal alla conferenza dils presidents communalas ei secumprovada. Las vischnauncas han las suandontas cunvegns da prestaziun cun la Regiun Surselva:

- Economisaziun da rumians (2017 - 2027)
- Management regional/svilup regional (cunvegna nunlimitada)
- Finanziaziun da museums (2017 - 2022)
- Cussegliaziun controlla da bulius (vegn buca susteniu dallas vischnauncas Cadi)
- Purschidas da formaziun e da terapias (Center da formaziun Surselva), prolungaziun aunc pendentia
- Gimnasi claustral Mustér
- Center da formaziun Surselva
- Traffic regional (purschidas supplementaras, bus da notg)
- Ulteriuras incaricas tenor decisiun conferenza presidents communalas

Pliras incaricas ein tenor dretg cantunal vegnidas surdadas allas vischnauncas:

- Planisaziun directiva regionala
- Uffeci civil
- Uffeci da scussiun e concuors
- Curatella professiunala
- Archivs circuitals

1.2 Alleanza presidents communalas Cadi

Ell'allianza dils presidents communalas dalla Cadi duein fatschentas comunablas vegnir tematisadas e coordinadas. La solidaritad enteifer las vischnauncas duei vegnir rinforzada e coordinada.

1.3 Center d'intervenziun (Pumpiers Sursassiala)

Il ferm fundament dil Center d'intervenziun Sursassiala ei tschentaus e secumprovaus. Remeduras legislatorias sco la clav da repartiziun dils cuosts ston vegnir currigidas a cuorta vesta. Daco buca haver la finamira a miezliunga vesta da fusiunar vinavon ella direcziun ost per saver optimar aunc pli fetg ils cuosts da menaschi, per saver nezegiar optimalmein sinergias ed aschia aunc professionalisar pli fetg l'entira intervenziun ella Cadi?

1.4 Collaboraziuns intercommunalas/regionalas

Las contractivas pertuccont extender il territori dils Pumpiers Sursassiala ein iniziadas. En discussiun stat in corp da pumpiers Cadi.

Per haver la caschun d'activar il bien contact e vegnir tier bunas collaboraziuns cun las vischnauncas vischinontas duei la sentupada annuala dallas suprastonzas communalas da Sursassiala d'antruras, tut tenor interess dallas vischnauncas da Tujetsch e Medel, vegnir reactivada.

2. Scolaziun e formaziun

2.1 Gimnasi claustral

Nus essan tuts pertscharts dalla gronda muntada dil gimnasi claustral e lein perquei rinforzar la buna collaboraziun denter claustra e vischnaunca. Per garantir il futur dalla scola claustrala basegna ei era ina buna collaboraziun cullas vischnauncas vischinontas e d'entrar activamein en contact cullas suprastonzas vischinontas, quei cun involver ils responsabels ord la politica cantunala.

Igl atun vargau ha il cussegl da vischnaunca approbau ina cunvegna da prestaziun denter la vischnaunca da Mustér e la claustra da Mustér ed in sustegn finanziel pils proxims treis onns da frs. 186'000.--. Quei culla pretensiun ch'ei vegni instradau ina gruppa da lavur che ha da definir claras finamiras ed incaricas pil futur dalla scola claustrala.

2.2 Concept ICT

Nus lein porscher a nos affons ina scola moderna e bein equipada, quei cun realisar ina buna infrastruttura en ed entuorn scola. L'entschatta vevan nus dau cun l'installaziun dalla nova reit da WLAN ell'entira scola. Quei possibilitescha ad educaturs e scolars in effectiv e speditiv luvrar cun lur tablets, laptops ni telefonins en mintga stanza da scola, gie perfin els zulers ed en biblioteca.

Sco secunda etappa ein igl onn 2019 ton il scalem primar sco era il scalem superiur vegni equipai cun tablets e laptops sco prescret el plan d'instrucziun 21. Quell'investiziun ha giu sia emprova generala duront il temps dil coronavirus per l'instrucziun sin distanza ed ei secumprovada fetg bein.

Il concept ICT ei per gronda part serraus giu. Ils proxims onns vegn ei a dar plitost cuosts da support, da manteniment, da reparaturas ni era per remplazzaments da computers ni iPads.

2.3 Partiziun dall'annada 2012

Legreivlamein dumbra l'annada 2012 actualmein 32 affons. Quei fatg pretenda da nus da menar naven digl onn da scola 2019/20 ina partiziun dapli pils proxims sis onns el scalem primar.

3. Giuventetgna - cultura e temps liber

3.2 Center da sport e cultura (CSC) - Sanaziun, niev secloma el **Center Fontauna**

In center attractiv ch'inspirescha giuven e vegl da star activs e vitals.

Il concept da menaschi e la planisaziun per l'innovaziun, amplificaziun ed engrondiment cumplexiv dil Center da sport e cultura ein preparai. La sfida per la finanziaziun ei gronda e pretenda in grond engaschi finanziel da nossa vischnaunca. Ils davos dus onns ha la vischnaunca saviu far remessas en la summa da 2.2 milliuns francs. El preventiv 2020 ein ulteriurs frs. 600'000.-- reservai per quei project, pia 2.8 milliuns francs. Aschia savein nus reducir ils cuosts d'amortisaziun els quens annuals dil Center Fontauna dils proxims 33 onns cun la summa da rodond frs. 85'000.--.

- a) L'emprema etappa cuosta 10,6 milliuns francs. Nus survegnin frs. 460'000.-- prestaziun d'equivalenza da PSG e plinavon la restituziun dalla taglia sin plivaleta da frs. 450'000.--. Plinavon ha la Regenza grischuna decidiu ils 15-6-2020 ina contribuziun cantunala per infrastruttura relevanta pil sistem da frs. 1'000'000.--.
- b) La secunda etappa vegn activada suenter che la finanziaziun communal lubescha l'investiziun.

Ils 5 da zercladur 2020 ha il cussegl da vischnaunca approbau il project e credit per l'innovaziun, amplificaziun ed engrondiment cumplexiv dil center. Ils 27 da settember 2020 vegn il credit suttemess alla votaziun all'urna. Quei ei in tiem decisiv pil futur da nies Center Fontauna.

4. Sanadad

Ils cuosts da sanadad ed il provediment medicinal vegnan ad occupar nus era ils proxims onns intensivamein. Igl onn 2016 ha mintga habitont en Svizra impundiu bien frs. 800.-- il meins per la sanadad e quellas expensas creschan cuntinuadamein. Gest en nossas vischnauncas muntagnardas cun in grond diember da convischins attempai creschan ils cuosts da sanadad e tgira onn per onn. In fatg che nus savein ni influenzer ni frenar. Nus savein denton promover la prevenziun, porscher a nos convischins in bien e saun ambient ed era far attents els sin tut las pusseivladads existentas.

Culla realisaziun dil Center da sanadad Puntreis cun ses differents posts da cussegliaziun dalla Pro Senectute e dad Alzheimer, la surbaghegiada privata "Sut Gliendas" ed il project Seniora-CA ha nossa vischnaunca ina buna infrastruttura ed ina vasta purschida cunzun per nos habitonts da 60 onns ensi. Quellas purschidas sedrezzan individualmein al basegns da nos convischins attempai e possibiliteschan ad els in mintgadi sur sesez schiditg sco mo pusseivel en lur agen dacasa – indirect era ina fuorma da profilaxa encunter ils immens cuosts ch'il maun public sto surprender per cass da tgira en spitals ni casas d'attempai.

Fazit ei che biars seniors e biaras senioras san star pli ditg a casa. Il mument ch'els ston serender en ina casa da tgira entran els il bia sco cussadents che drovan dabia tgira e sustegn (aulta BESA), quei che semuossa lu ellas cefras carschentas che nossa vischnaunca paga mintga meins al Center da sanadad PUNTREIS ni ad outras instituziuns.

Impurtont per Mustér sco liug turistic mo era per nos indigens ei da saver garantir egl avegnir in survetsch medicinal entras in ni plirs miedis cheu en nies vitg. Igl ei buc sempel da motivar giuvens miedis da prender dimora en nossa regiun. Perquei stuein nus era sin quei sectur encurir activamein il dialog cun nos miedis. La vischnaunca ei era promta da segidar moralmein e politicamein cun ina gruppa d'interessenza privata ch'ei vid elavurar las pusseivladads da crear in center medicinal per nossa regiun.

Per fortuna han ins anflau sin iniziativa ed ensemen cun la casa da tgira PUNTREIS Center da sanadad SA ina buna sligiazion pil survetsch d'urgenza. Il center dil survetsch da salvament Cadi (center Cadi) vegn ad esser staziunaus naven digl 1. da matg 2020 ella PUNTREIS Center da sanadad SA a Mustér. La casa d'attempai e da tgira metta a disposiziun alla Spital regiunal Surselva SA locals da biro, garaschas/plazs da restabiliment, pusseivladads da pernottar e sia infrastruttura (p.ex. ustria, stanza da sentupada eav.).

4.1 Cumpart vischnaunca Mustér vid sanaziun parziala dil spital regiunal Surselva

Sco ils responsabels dil Spital regiunal Surselva han informau la suprastanza dalla Sana Surselva, ston ins proximamein sanar la secunda alzada dil spital, q.v.d. la partiziun dil cass urgent, igl IMC ed il labor. Per finanziair quella sanaziun vegn il spital a Glion lu era a contactar las vischnauncas per sustegn finzial. Las cefras concretas ein aunc buca enconuschentas. Nossa vischnaunca sto denton quintar ils proxims onns cun cuosts da varga in milliun francs.

6. Traffic communal e cantunal

↳ Disposiziuns legislatorias:

- Lescha da baghegiar (*revisiun parziala*)
- Lescha davart l'avertura pil traffic (*cumpensaziun da parcadis*)

6.0 Revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic

La lescha actuala davart l'avertura pil traffic corrispunda buca pli al dretg surordinau e caschuna perquei conflicts d'interpretaziun. Perquei eis ei necessari da reveder la lescha. Sin fundament dall'examinaziun detagliada sa ei esser pusseivel ch'ins sto reveder la lescha totalmein.

En connex cun la revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic eis ei necessari da preveder adattaziuns digl uorden da parcar e dil traffic public. In concept davart ils parcadis ei en lavur. La decisiun dallas Penderas Mustér d'introducir taxas da parcar pretenda mesiras corrispudentas davart dalla vischnaunca. Ulteriuramein eis ei necessari d'anflar ina sligiazion per la situaziun el Vitg. Il concept da parcadis e dil traffic public vegn a mussar, con lunsch ch'igl ei necessari d'adattar las prescripziuns legalas communalas.

La lescha federala davart l'egualitad da personas cun impediments pretenda che stabiliments ed indrezs che surveschan alla publicitad stoppien vegnir construi ni adattai taluisa, ch'ei san vegnir nezegiai senza impediments entras personas impedidas/handicapadas. Quei ha era consequenzas per las fermadas dil traffic public (staziuns viafierilas/fermadas da bus). Tenor dretg federal ston quell'as fermadas vegnir completadas corrispudentamein entochen sil pli tard la fin 2023. En quei interval sustegnan igl uffeci da construcziun bassa ed igl uffeci per energia e traffic las investiziuns cun contribuziuns. Concernent las fermadas pils bus han las vischnauncas en quei interval da cumprovar con lunsch ch'igl ei raschuneivel da realisar quell'as pretensiuns dil dretg federal e da realisar quei. Las viasfier ein lundervi da realisar quell'as pretensiuns.

6.1 Vias cantunalas (via d'untgida)

La vischnaunca planisescha e coordinescha ils projects communalas en stretg contact cugl uffeci da construcziun bassa, ch'ei era responsabels per tals. En quella fasa da planisaziun ein neginas sanaziuns pli grondas previdas.

En connex cul maletg directiv communal davart il territori ha la vischnaunca sviluppau finamiras per in'untgida. Deputau Clemens Berther ha inoltrau ils 12 da fevrer 2019 in'incarica alla Regenza grischuna. Sper meglierar la segirtad dil traffic denter Mustér e Sumvitg cuntegn l'incarica era da perseguir e realisar in'untgida pil vitg da Mustér. La Regenza ha denton demussau negin sustegn concernent perseguir in project per in'untgida. Independentamein dallas ponderaziuns dalla Regenza ei quei project da perseguir vinavon davart dalla vischnaunca.

A liunga vesta duei vegnir ponderau tgei che schabegia sch'il traffic sur il pass Lucmagn enviers il Tessin vegn daus libers ufficialmein sco untgida dall'axa sid-nord. Ponderaziuns en connex cun untgidas dil vitg duein succeder.

6.1.1 Via Lucmagn

La sanaziun dalla Via Lucmagn egl intschess dalla sbuccada Via Gonda ei pil mument en realisaziun. Damai ch'ina procedura d'expropriaziun ei vegnida instradada, ei in horizont da temps grevs d'indicar. Finalmein eis ei reussiu alla vischnaunca ensemen cun las partidas privatas d'anflar ina sligiazion. Las lavurs dalla Via Lucmagn, la sbuccada Via Gonda e contuorn san aschia vegnir exequidas aunc igl onn 2020.

6.1.2 Cavardiras: Sanaziun via cantunala

Il tschancun entochen alla sbuccada dalla Via Raveras ei sin giavisch dalla vischnaunca vegnius sanaus. La sanaziun dalla Via Cavardiras ei en cumpleina realisaziun. Suentar ch'il cantun ha decidiu da realisar la sanaziun tenor in standard reduciu secund ils models dalla meglieraziun, ei immediat vegniu lantschau ina sanaziun. Sebasond sil program da lavur vegn la via sanada completamein ils proxims treis onns. La vischnaunca ha giu grond interess vid ina sanaziun cumpleina dalla via muort il diember sminuent da habitonts a Cavardiras. Tenor lescha cantunala da vias vegn ina via da colligiaziun cantunala buca renconuschida, sch'il vischinadi ha duront treis onns meins che 30 habitonts cun domicil permanent. Il termin da treis onns ha entschiet cugl εμπrem da schaner 2016. Aschia sa ina midada d'ina via cantunala en ina via communalada succeder naven digl onn 2019.

6.1.3 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta

Il cantun accelarescha legrevlamein la sanaziun dil stradun sur il pass dil Lucmagn.

6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)

Las vias communalas sesanflan per part en in fetg schliet stan. Differentes projects da sanaziun ein en lavur e duein vegnir realisai el decuors dils proxims onns. Leu nua che quei selai cumbinar, en coordinaziun cun la meglieraziun funsila. Egl avegnir duei, aschinavon che las finanzas communalas e las proceduras da contribuziun lubeschan ei, silmeins ina via communalada ad onn vegnir sanada.

6.2.1 Via Run, Via Funs-Dado

Il meins uost 2019 han ins cun empau retard saviu entscheiver cun las lavurs dall'empreda etappa vid la Via Funs-Dado. El decuors dalla primavera 2020 ei vegniu entschiet cun la secunda e tiarza etappa vid la Via Run. El decuors digl onn 2020 san las lavurs vid il fundament dalla via e la cuvrada che porta vegnir terminadas. La stad 2021 eis ei previu da realisar la cuvrada fina.

6.2.2 Via Cons

Avon sis onns ei vegniu fatg vid la Via Cons reparaturas da cosmetica. Actualmeins sesanfla la via en in schliet stan. Ils emprems donnos ein sepresentai el decuors dalla primavera 2013. En connex cun la realisaziun dil niev passapei per liung dil plaz-scola ei il project existent digl onn 2005 vegnius surluvraus. Cun la sanaziun dalla Via Cons eis ei necessari da remplazzar la canalisaziun existentada e da sparter las auas.

6.2.3 Ulteriuras vias

La vischnaunca ha aunc numerusas vias che ston vegnir sanadas. La situaziun finanziaria lubescha denton buca la realisaziun da tuts projects el decuors dils proxims quater onns. Ei setracta dallas suandontas vias (gruppau tenor urgenza dalla realisaziun):

- *Via Raveras (cuvrida fina)*
- *Via da Scola (cuvrida fina)*
- *Via Prau*
- *Via Acletta/Pardi*
- *Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun)*
- *Via Gassa da Cuo (cuvrida fina)*
- *Via Curtins/Segnas*
- *Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)*
- *Via Sut Vitg/Segnas*
- *Via Plaun-Sut/Disla*
- *Via Sontga Gada (cuvrida fina)*

- *Via Clis (cuvrida fina)*
- *Via Clavaniev (cuvrida fina)*
- *Via Gonda (cuvrida fina)*

El decuors dils davos onns ha la vischnaunca sanau totalmein differentas vias, numnadamein:

- Via Sontga Gada
- Via Gonda
- Via Raveras
- Via da Scola
- Gassa da Cuoz
- Via Clis
- Via Clavaniev

Per motivs da cuosts ha la vischnaunca giu decidiu lezs onns da desister dalla cuvrida fina. La cuvrida fina garantescha per la qualidad dil tgierp dalla via. Per regla duess ins realisar ina cuvrida fina silmeins enteifer otg onns suenter che la via ei vegnida construida. Las vias numnadas piteschan actualmein sut la munconza dalla cuvrida fina. La realisaziun da quella cuvrida prolungess considerablamein il cuoz da veta dallas vias. Per instradar las lavurs basegna ei denton ina procedura da contribuziun per definir la finanziaziun dallas investiziuns.

Il preventiv 2019 preveda ina summa per sviluppar in concept pil center dil Vitg. En quei connex duei il baghetg sin parcella 872 vegnir spazzaus, aschia ch'ils passapeis denter la surbaghegiada Postigliun e la Casa Misterlessa san vegnir colligiai in cun l'auter e la situaziun da segirtad pils pedunzs vegnir augmentada. Igl onn 2020 ei previu da spazzar igl baghetg (Nani Bazar) e d'adattar il plaz. La vischnaunca ensemen cun ils responsabels dalla claustra ein sestentai d'anflar comunablamein ina buna sligiazion per quei plaz. Sco ei semuossa il mument vegn la summa prevedida per quei project buca a tonscher.

6.2.4 Manteniment dallas vias communalas

Sco quei che mintga vischin astga constatar ein las vias en vischnaunca per part en schliet stan. Las proceduras per la sanaziun d'ina via ein cumbinadas cun bia lavur da preparaziun. Per quei s'entarda il program era empau. Quei fatg ei buca buns concernent la situaziun dallas vias, vegn denton dabien ad autras investiziuns necessarias. Tenor las retschercas fatgas avon ca. quater onns entras il biro d'inschignier Lutz e Schmid, stuess la vischnaunca preveder pil manteniment dallas vias annualmein ina summa da frs. 790'000.--. Quella summa sesanfla ordeifer las pusseivladads finanzialas dalla vischnaunca.

6.3 Sendas

Nossas sendas ein in dils focus che la suprastanza communal ha fixau. Il focus vegn mess sin mantener e meglierar las sendas existentas ed aschia alzar la qualidad da nossa purschida ed infrastruttura turistica. Per garantir ina reit d'aula qualidad sto in sistem da controlla vegnir fixaus. Il project general cun in concept da segironza da qualidad duei vegnir elaboraus per dar il fil tgietschen necessari. En quei project duei era vegnir integrau differents projects novs che aulzan quella purschida en ina categoria pli aulta.

⇒ *Infrastructura turistica sanitaria a Mumpé Tujetsch ei exequida.* A Mumpé Medel ed a Cavardiras ei l'infrastructura turistica sanitaria gia avon maun. A vesta dil spazi da nossa vischnaunca fuss ei bien da construir ina semeglionta purschida a Clavaniev.

6.3.1 Tualettas publicas

L'infrastructura turistica sanitaria els uclauns ei impurtonta. A Mumpé Medel, Mumpé Tujetsch ed a Cavardiras ei quella gia realisada e secumprovada. A Disla ha la vischnaunca anflau ina sligiazion ensemen culs commembers dall'Uniun fallun e cascharia Disla. A Mumpé Medel ei quei

stau pusseivel en collaboraziun cun l'Uniun da scursalar e spassegiar Mumpé Medel ed a Cavardiras cun la caplania da Sogn Antoni. Las lavurs a Disla vegnan exequidas el decuors digl onn 2020. Il mument ei la vischnaunca vidlunder d'anflar ina buna sligiazion a Clavaniev ed a Segnas.

6.3.2 Senda Salaplauna

La senda entuorn Salaplauna figurescha dapi onns sil program da lavur dalla vischnaunca sco era el plan general dall'infrastructura. En connex cul concept da porscher ina buna infrastructura da spassegiar e viandar ei la senda ina cumpart da quel. Ord raschuns finanzialas vegn quei project spustaus.

6.3.3 Senda Cufions - Fontanivas

Sin in tschancun da ca. 180 m dadens Fontanivas ha il Rein Anterior mulau il grep e creau interessantas fuormas da bellezza singulara. Per dar la pusseivladad da prender investa da quellas eis ei necessari da prender mesiras constructivas per ch'ils interessai sappien visitar ils "mulins" segiramein. Per motivs finanzials vegn quei project spustaus.

6.3.4 Cuolm da Vi – Stgeinas (Val Segnas)

La stad 2019 ha la vischnaunca giu instradau la procedura da baghegiar per la realisaziun dalla senda Cuolm da Vi - Péz las Pallas – Stgeinas. Davart dil cantun han differents uffecis opponiu alla lingia previda sil sumfil naven dil Cuolm da Vi entochen al Péz las Palas. Igl uffeci da catscha tema ils disturbis pils animals selvadis ella Val Bugnei entras ils viandonts che passan sur il fil. La stad ha giu liug in'uatga cun tuts interessai, il project ei vegnius surluvraus e la procedura da baghegiar ei instradada. La lubientscha da baghegiar ei pendentia tier las autoritads cantunalas. Aschinavon ch'il decuors dalla procedura da baghegiar lubescha, duei la senda vegnir realisada.

6.3.5 Caischavedra – Stgeinas

Prevedentamein duei la senda Cuolm da Vi - Stgeinas vegnir realisada sin ina ladezia che lubescha ad ina famiglia da prender in carret d'affons cun ella. Consequentamein basegna ina tala senda ina ladezia minimala da ca. 80 cm per saver s'entupar. Leu nua che la situaziun topografica lubescha, era ina tec pli lad. Per quei eis ei necessari da slargar la senda denter Caischavedra e Stgeinas per aschia possibilitar ina colligiazion denter la staziun da muntogna Cuolm da Vi e la staziun da Caischavedra. Quei tschancun duei vegnir realisaus en secunda etappa tiel project sut cefra 6.3.4.

6.3.6 Punt pendentia Mustér – Mumpé Medel

Ina grupp d'interess sefatschenta cun la realisaziun d'ina punt pendentia denter Mustér e Mumpé Medel. Als vischins da Mumpé Medel ei vegniu presentau treis variantas per ina punt pendentia. Il resun davart dils vischins da Mumpé Medel ei staus fetg positivs. Il studi ed il preproject da quella punt vegnan finanziai entras la vischnaunca. Per la realisaziun dalla punt propona la grupp d'interess da tschercar sponsurs per buca engrevegier la vischnaunca cun pli gronds cuosts. Il mument succeda la preexaminaziun dil project. Muort il coronavirus ei il project s'entardaus empauet. Malgrad quei impediment spera la grupp d'interess da realisar la punt pendentia entochen la fin d'igl onn 2021.

6.3.7 Passapei Funs-Dado (en projectaziun)

Sil tschancun dalla Via Clavaniev denter Funs-Dadens e Funs-Dado vegn la senda da spassegiar colligiada 2020 entras in passapei. Entras quella colligiazion sa la segirtad pils pedunzs sco era pils scolars sin lur viadi a scola vegnir garantida. Quella correctura succeda en cumbinaziun cun la sanaziun dalla Via Clavaniev (project dil cantun). En cumbinaziun cun la sanaziun dalla Via Funs-Dado e la Via Run vegn era l'illuminaziun sin quei tschancun realisada.

6.3.8 Traffic plaun/sendas e bike

Differents interessai persequiteschan la finamira da realisar sigl intschess da nossa vischnaunca projects pil traffic public. El rom dalla planisaziun locala mo era dil program d'investiziun eis ei necessari da definir las prioritads concernent la realisaziun.

Las Pendicularas Mustér SA han inoltrau en connex cun la procedura da concessiun per la pendiculara nova a Cuolm da Vi in concept (Massnahmenkonzept Wildschutz Cuolm da Vi). Quei concept ensiara suandonts objects:

- Senda Cuolm da Vi, Péz Las Pallas, Stgeinas; procedura da baghegiar en lavur
- Senda Péz Las Pallas – Bostg; quei tschancun ei vegnius remess e sa vegnir realisaus sulettamein sco senda blau-alva.
- Senda Lai Alv – Péz Ault – Cavardiras CAS; quella senda sa vegnir realisada sco senda blau-alva. La vischnaunca vegn a stuer decider, sch'ella vul mantener la ruta actuala naven da Lag Serein sur il fil dil Brunni ni la secunda sligiazium. Il CAS Winterthur – CAS Cavardiras – preferescha la ruta existenta.
- Senda da bike Cuolm da Vi – Gendusas Dadens – Gendusas – Caischavedra, per la pli part sil trassé dalla pista.
- Senda da bike Caischavedra – Sontga Catrina.

En connex cul project San Gottardo vegnan suandontas rutas da bike persequitadas:

- Mutschnengia – Vergera – Mustér; cheu ei era la vischnaunca da Medel involvida.
- Caischavedra – Bostg (Senda Pauli); cunzun la destinaziun e las pendicularas ston saver tgei ch'ei vulan, era sch'il problem ei buca virulents muntan sendas da bike e sendas a pei in potenzial da conflict cunzun el cass dalla senda Pauli.
- Bostg mises dil Bostg direcziun Bugnei. Cheu dispona la vischnaunca da duas pusseivladads, aschia che viandonts e velocipedists san vegnir menai sin differentas rutas.

Concernent las sendas da bike han las suprastonzas communalas da Sursassiala concediu l'entschatta 2020 in credit per sviluppar comunablamein il concept ed il project.

Davart il sviluppader dalla Regiun Surselva ei vegniu fatg attents ad ina colligiazium a pei che duess colligiar in mument la Val Renana sur il Pass dil Lucmagn enviers l'Italia. Davart dil Tessin ein las preparativas progredidas aschi lunsch, che la senda (signalisaziun e documentaziun) savess vegnir realisada entochen igl onn 2021. Ei manca aunc la colligiazium enviers nord. Cheu setracta ei dalla Senda Franconia che datescha dil temps dils Francofons (Franken) nua che la Claustra da Mustér giugava ensemen cul prenci avat in'impurtonta rolla al pei dil Pass Lucmagn. Quella senda da muntada internaziunala savess haver in effect positiv per la finanziaziun dalla punt pendent a Mumpé Medel.

Ils responsabels dil cantun Glaruna per sendas lessen activar la senda sur il Sandpass atras la Val Russein. Naven dall'Alp Russein manca ina colligiazium/senda, aschibein enviers la camona dil CAS Punteglias sco era las camonas sil territori da Glaruna. Ensemen cun la vischnaunca da Sumvitg, che vegn medemamein tangada entras la colligiazium sur il Sandpass, vegn il project persequitaus vinavon.

La vischnaunca sa denton s'engaschar en favur da sendas mo aschinavon ch'ellas vegnan realisadas e surveschan als viandonts. Purschidas supplementaras concernent il traffic plaun ein da finanzia e mantener entras l'interessenza.

6.4 Parcadis

La vischnaunca dispona da memia paucs parcadis el center dil vitg. Ina migliur duei succeder el rom da projects privats sco gia praticau tiel project Center dil Vitg. Tier il concept da parcar 2016, presentaus entras il biro Hartmann e Sauter, ein sin givisch dalla suprastonza communal

era ils parcadis privats vegni risguardai. Tenor il rapport existan el center dil vitg 24 parcadis publics e ca. 200 plazs privats. La suprastonza communal ha denton giu desistiu da perseguitar vinavon il concept da lu. Igl unviern 2018/2019 han las Pendericas Mustér SA ed il Catrina Resort decidiu d'introducir in sistem d'administrar lur parcadis cun in sistem da pagament ed in scamond da parcar. Quei ha caschunau gronda discussiun davart ils visitaders. Per quels motivs ha la suprastonza communal decidiu igl onn vargau da reactivar il concept da parcar digl onn 2016 sco basa per la cuntinuaziun per in concept da parcar. La finamira preveda ch'ils parcadis existents els uclauns vegnien integrati en quei concept. Il biro Hartmann e Monsch ha surpriu d'elaborar il niv concept e da presentar quel el decurs da quest onn alla suprastonza communal.

6.4.1 Concepsziun davart l'economisaziun dils parcadis

La situaziun concernent ils parcadis sto vegnir reglada e quei buca mo amiez il vitg sco stau previu entochen oz, mobein era en ils ulteriurs loghens neuralgics. Principalmein ad Acla da Fontauna e Sontga Catrina. Forsa ch'igl ei entochen ussa buca semussau aschi urgent d'anflar in sistem per economisar ils parcadis ad Acla da Fontauna. Las Pendericas han cun siu agir denton provocau ina reacziun davart dalla vischnaunca ed igl ei indispensabel d'anflar in sistem efficient per economisar ils parcadis communal.

7. Ambient e planisaziun

↳ *Disposiziuns legislatorias:*

- 700 Lescha davart il provediment d'aua (revisiun en cumbinaziun cun la revisiun dalla lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas)
- 710 Lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (revisiun totala)
- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (finanziaziun, adattaziun dallas taxas)

7.1 *Aquaducts, dismessa e purificaziun dall'aua*

Novas prescripsziuns da sanadad e la segirtad da victualias pretendan che las zonas davart il schurmetg dallas auas vegnien surluvradas, precisadas ed adattadas. Il zercladur 2018 ei igl emprem sboz vegnius suttamess agl uffeci per la protecziun dalla natira ed igl ambient per preexaminaziun. L'emprema consultaziun ei vegnida serrada giu ed ils documents ein vegni surluvrai. Concernent las zonas da schurmetg ella Val Clavianev ha igl uffeci priu in decisiun pertuccont las discussiuns divergentas denter ils dus experts. La suprastonza communal ha decidiu d'accelerar la procedura d'approbaziun da quei object, ferton ch'il rest dallas zonas vegn exponius cura che la posiziun definitiva digl ANU sco era las indicaziuns pertuccont l'Alp Russein ein avon maun. La documentaziun corrispundenta ei avon maun e la procedura sa vegnir cuntinuada.

Cura che la procedura da preexaminaziun tier igl ANU ei terminada definitivamein eis ei da consultar ils differents proprietaris da terren. Silsunter succeda la publicaziun ufficala cun l'exposiziun publica, l'approbaziun entras la suprastonza communal e l'approbaziun definitiva entras la Regenza cul relasch dils plans ed ils reglaments corrispundents.

7.1.1 Principi e finanziaziun

Entras igl augment dallas taxas per la dismessa e la purificaziun dall'aua ha il funs da ruosnas da quella finanziaziun saviu vegnir stuppau empau. Per saver dar damogn allas sfidas dall'infrastructura futura sto denton vegnir dau vinavon bun'attenziun. L'aua ei nossa resursa principala, buca mo sco bubronda principala, mobein era en vesta dalla producziun d'energia e per fatgs turistics. Ina sauna e ferma collaboraziun denter tuts responsabels allegai sin quei sector cun segidar vicendeivlamein sto esser la clav da success per purtar il buordi d'investiziuns vegnent.

Ils 11 da mars 2016 ha il cussegl da vischnaunca approbau la revisiun digl art. 34 al. 2 dalla lescha pigl allontanament e purificaziun dalla auas. Quella decisiun ha purtau in levgiament temporar da quella finanziaziun speciala. Quei ei denton mo stau igl emprem pass ella dretga direcziun. Mo cun ina revisiun totala da quella lescha sa vegnir tschentau in fundament franc per in saun futur che possibilitescha las investiziuns ed il manteniment necessari sin quei sector. Schegie che las investiziuns sil sector da construcziun aulta actualas e previdas lain presupponer ina buna entrada tier las taxas da colligiaziun, vegnan quellas entradas buca a saver gidar a cuvierer ils cuosts per las investiziuns sco era pil manteniment dils stabiliments sil sector digl allontanament e la purificaziun dallas auas. Ina revisiun da fundament dalla lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas ei indispensabla per saver cuvierer ils cuosts da quella sparta. La calculaziun dils onns navonta che prevedeva ina taxa da colligiaziun alla serenera ella dimensiun dad 1.2 % semuossa oz pli che necessaria. In mussament dapli ch'il Tribunal federal – schegie il davos plaid en caussa – ha buca adina raschun cun sias decisiuns.

7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas

La vischnaunca ha fatg grondas investiziuns sin quei sector e vegn a stuer far vinavon investiziuns per saver garantir la funcziunalitad digl allontanament dallas auas piarsas ed optimar ils menaschis da purificaziun, mo era per possibilitar in svilup persistent per tuttas uclivas colonisadas e per saver garantir l'avertura a liung temps dils territoris surbaghegiai. Pils onns vegnents ein investiziuns minimalas ella dimensiun dad 1.3 milliuns francs necessarias.

7.1.3 Serenera Raveras

L'analisa dil menaschi dalla serenera ei avon maun. Per saver tener ils standards e purificar l'aua era egl avegnir tenor las prescripziuns vertentas cantunalas e federalas quintava quei studi cun investiziuns denter treis e sis milliuns francs per la serenera principala a Raveras. Pli ditg ch'ei cuoza entochen ch'ei sa vegnir entschiet cun la sanaziun e pli fetg ch'ils cuosts s'augmentan. Sper il manteniment dalla qualitat e l'adattaziun dalla purificaziun dall'aua vegn ei era cul temps necessari da remplazzar quels indrezs ch'ei mo vegni revedi a caschun dalla sanaziun digl onn 1996 e che han contonschiu ina vegliadetgna da varga 45 onns. Cheu setracta ei per part dil sistem da pilotar, construcziuns mecanicas sco carrs e ristials. Plinavon ina sanaziun e revisiun dalla construcziun da betun cunzun dils fussals che vegnan strapazzai di per di hidraulicamein.

Las investiziuns actualas che succedan a Sontga Catrina e las investiziuns previdas en connex cul Hotel Acla da Fontauna prevedan in augment dallas unitads da habitonts (EW). Aschia eis ei da quintar cun suandonts augments enviers il menaschi actual dalla serenera Raveras:

- Catrina Resort + 920 EW (Einwohnerwerte)
- Hotel Acla da Fontauna + 600 EW

Quei augment ha per consequenza ch'ins sto en connex cun las retschercas per la sanaziun dalla serenera quintar cun in'engrondaziun. Ins vesa pliras variantas che risguardan las pusseivladads existentas dil baghetg.

Per saver eruir pli exact ils cuosts ha la suprastonza communal schau elaborar in project da construcziun. Il biro da planisaziun ed igl uffeci cantunal competent ein buca en tuts graus perina. Perquei ei previu da menar atras ina fasa cun retschercas per saver eruir tgei process da purificaziun ch'ei indicaus pil menaschi e co igl ei pusseivel d'optimar ils cuosts.

Considerond il fatg che la vischnaunca da Mustér ei buca surdotada cun mieds finansials ha igl uffeci per la natira ed igl ambient recumandau d'examinar in sistem niev. Tenor situaziun eis ei pusseivel d'augmentar la capacitad dalla serenera entras la tecnica da process. Quei vul buca dir ch'ins sappi desister da remplazzar e cumpletar la serenera, denton savessen ils cuosts per las investiziuns eventualmein vegnir reduci. Il rapport davart las retschercas vegn a s'entardar empauet.

7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal

Il pievel ha concediu ella votaziun dils 12 da fevrer 2012 in credit da frs. 629'000.-- per colligiar igl uclaun da Cavardiras cun la serenera da Disla e per construir in fussal per l'aua da plievgia. Il project ei vegnius preparaus e vegn realisaus en stretga collaboraziun cun la Repower, la quala montescha ina nova lingia da tensiun. En quei connex baghegia la Corporaziun d'aua Spina da Vin in niev provediment naven da Disla a Cavardiras. Dapi igl atun 2019 ei la fracziun da Cavardiras colligiada cun la serenera da Disla. Ils cuosts da baghegiar han saviu vegnir observai ed il cantun ha pagau las contribuziuns cantunalas. Pendent ein aunc igl incasso dallas taxas da colligiazion dils baghetgs colligiai alla serenera.

Igl atun 2019 ha era quei project saviu vegnir realisaus, aschia che las duas uclivas da Pardomat han saviu vegnir colligiadas alla serenera. Il project ha saviu vegnir terminaues ed il cantun ha saviu pagar las contribuziuns cantunalas. Igl onn 2020 sa era quei project vegnir serraues giu.

Suenter che la construcziun spira dalla serenera da Madernal ei vegnida realisada en connex cun la construcziun dalla via cantunala a Pardomat eis ei aunc necessari da realisar las parts tecnicas. Quellas vegnan exequidas sco quei che las resursas da temps lubeschan.

7.1.5 Projects en direct connex cul GEP

Il project Acletta Sid e quel dil Crest d'Acletta han saviu vegnir terminai. Medemamein ein ils projects Acletta Ost e Clavaniev vegni serraui giu. Plinavon eis ei necessari da descargar la canalisaziun ad Acla da Fontauna. A Raveras ei vegniu entschiet igl atun 2019 cul project da canalisaziun. Quei project vegn realisaus comunablamein cun la Corporaziun d'aua Spina da Vin, la Repower AG e la Recal SA. Difficultads caschuna aunc adina l'aua schubra ella canalisaziun dalla Via Cons.

La scargada ad Acla da Fontauna sa vegnir realisada en cumbinaziun cun la realisaziun dalla surbaghegiada Hotel Acla da Fontauna. Entochen lu resta quell'investiziun pendent.

Il GEP preveda ulteriurs projects che duein vegnir realisai pli tard enten nezegiar sinergias cun auters projects ni tenor urgenza.

Il stan actual dalla canalisaziun – inspeziun cun camera – a basa dil concept general davart igl allontanament dallas auas piarsas datescha dils onns 2003 - 2005. Certs tschancuns han denton en connex cun projects da vias saviu vegnir sanai. Auters tschancuns ston aunc pér vegnir sanai. Igl ei da supponer ch'il stan dallas canalisaziuns che havessen stuiu vegnir sanadas urgentamein avon 15 onns ei probablamein buca semeglieraus el decuors dils onns.

7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid

Quei project ha saviu vegnir terminaues.

En connex cun la sanaziun dalla Via Acletta saneschan ils purtaders dall'avertura ils conducts da provediment e dismessa. La vischnaunca sanescha e cumpletescha la reit da canalisaziun ed il provediment per l'illuminaziun publica. Quellas lavurs serepartan sils onns 2020 e 2021.

7.1.8 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev

Quels projects han saviu vegnir serraui giu.

7.2 Dismessa da rumians

✦ Disposiziuns legislatorias:

- 720 Lescha davart l'economisaziun dils rufids (adattar la lescha allas circumstanziass semidadas)
- 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (Adattaziun sulettamein dallas taxas. Baghegiar ora las purschidas ei pil mument buca opportun.)

7.2.1 Dismessa da pastg e cagliom (cumpostar)

La vischnaunca da Mustér posseda in oreifer sistem da separar ils rumians a Raveras, dil qual la populaziun fa stediamein diever. Qualitad cuosta denton. Era sin quei sectur ston las taxas vegnir adattadas ils proxims onns per buca caschunar ina sutbilanza. Alzar las taxas ni strihar purschidas ei la damonda centrala. In'introducziun d'in niev sistem cun pesar il rumien corrispunda buca alla lescha vertenta ed ils cuosts per la realisaziun stattan en negina relaziun cul nez.

Era il niev sistem da dismetter il curdem verd sto vegnir reponderaus. Ina collaboraziun cun l'Axpo e la regionalisaziun cun eventualmein scaffir piazzas da lavur ei la finamira. Ecologia sa buca muntar ch'ins transportescha curdems verds per plirs diesch mellis francs dall'entira Cadi ella Val Renana (Domat e Landquart) per schar barschar leu quels.

Igl atun 2018 ei la vischnaunca vegnida confruntada davart digl uffeci per la protecziun dalla natira ed igl ambient concernent la situaziun a Brulf. Baul ni tard vegn la vischnaunca a stuer anflar ina sligiaziun pils curdem organics. Deponias selvadias san muort la problematica dallas neofitas invasivas buca vegnir toleradas. Podà che vischinas e vischins ein aunc buca pertscharts da quella problematica che periclitoscha la fauna e flora indigena!

7.4. Planisaziun dil territori

7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun locala

Ils 20 da mars 2019 ha il Cussegl federal approbau il plan directiv cantunal. Il Cussegl federal ha incaricau il cantun da surluvrar differentas parts dil plan directiv enteifer dus onns. Enconuschentamein ha il Cussegl federal relaschau per differents cantuns che han aunc buca ademplier lur pensums da casa bloccadas concernent il svilup dallas zonas da baghegiar. Cumpigliai da talas bloccadas ein denter auter ils cantuns Turitg e Lucerna. Concernent il svilup dalla planisaziun territoriala ei la Svizra gleiti s'avanzada ad ina dictatura dallas organisaziuns pigl ambient d'ina vart e da l'autra vart dallas dertgiras. Aschinavon ch'il cantun Grischun liquidescha buca ils pensums da casa tenor decisiun dil Cussegl federal, eis ei da supponer ch'era nies cantun sesanfla en dus onns en cumpignia culs cantuns Turitg e Lucerna. Las novas leschas federalas e cantunales pretendan mesiras en connex cun la planisaziun locala. In'engrondaziun dalla zona da baghegiar ei nunpusseivla senza exxonaziuns en la medema dimensiun. Il plan directiv cantunal gest approbaus dalla Regenza grischuna preveda per la vischnaunca da Mustér exxonaziuns da terren da construcziun. La lescha davart las secundas habitaziuns pretenda medemamein revisiuns planisatorias (p.ex. en connex cun baghetgs characteristics pil maletg dil liug etc.), quei ton sco l'adattaziun dallas zonas da prighel. Cunzun igl avegnir davart ils baghetgs characteristics ei incerts. D'ina vart ha la lescha federala aviert in portetta per saver cuntinuar da sviluppar ina strategia pils numerus baghetgs d'economia en noss vitgs. Cuntrari a quella pusseivladads han ils uffecis cantunals serrau cun vehemenza quella stretga porta cun relaschar directives talmein stringentas, ch'ina applicaziun digl art. 9 dalla lescha federala davart habitaziuns secundaras ei facticamein strusch pli pusseivla. Era cheu far la differenta maniera d'interpretaziun dalla lescha corrispudenta denter il cantun Grischun ed il cantun Valleis surstar.

La planisaziun ei d'immensa impurtonza, damai che quei ei nies instrument pil svilup economic da nossa vischnaunca.

Il november 2019 ha la suprastanza communal exponiu il maletg directiv communal dil territori. Suenter ina sera d'informaziun publica ha giu liug l'exposiziun da cooperaziun. Surprentamein ei vegniu inoltrau sulettamein treis objecziuns dalla vart privata. Ei para che la populaziun hagi buca fatg persenn dall'impurtonza da quei instrument. A vesta dil fatg ch'il concept regiunal s'entarda empau ei era il maletg directiv communal buca vegnius approbaus entochen ils 20 da mars 2020 (conclus dalla Regenza dils 20 da mars 2018).

Sper sura projects cuoran las preparativas per suandonts projects:

- traffic plaun (sendas, bike, sendas d'unviern, sendas da gianellas);
- spazi dall'aua per liung da flums ed uals/auas;
- zonas da prighel.

Las zonas da prighel ein vegnidas definidas entras la cumissiun da prighel. Suenter ch'il project dalla Val Acletta ei vegnius realisau sto la situaziun per liung dalla Val Acletta vegnir adattada. Igl uffeci d'uaul e prighels dalla natira ei lundervi da surluvrar la carta. Denter la carta da prighels ed il plan da zonas dat ei divergenzas. La carta da prighels surluvrada (Val Acletta) ei el rom d'ina procedura ordinaria per la revisiun parziala dalla planisaziun locala da surprendre el plan da zonas.

7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)

7.5.1 Val d'Acletta (dependa dil KEV)

Ina cuntinuaziun cul project stat en stretg connex cun in'eventuala contribuziun dil KEV. La suprastanza communal ha decidiu da momentan sistir il project.

7.6 Rempars HWS Val Acletta

Il project ei en realisaziun e vegn terminaus administrativamein – cunzun la purificaziun da cunfins e l'indemnisaziun finala da terren – igl onn 2020.

8. Economia

8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesses

↳ Disposiziuns legislatorias:

- Preparaziun dalla lescha pil manteniment dallas ovas da meglieraziun ed ovas dil medem gener

8.1.1 Meglieraziun funsila

La planisaziun sco era la realisaziun dallas vias da meglieraziun sespleigan onn per onn tenor il concept ch'era vegnius creaus ed approbaus entras tuttas instanzas. Mintg'onn ina tochen duas vias e mintgamai en in'otra fracziun. Parallel vegn era preparau la lescha per il manteniment dallas ovas da meglieraziun dalla vischnaunca da Mustér. Quei ei impurtont per garantir dalla bial'entschatta in bien manteniment da quei impurtont project centenar.

8.2 Forestalesser

8.2.1 Uaul da protecziun

2'600 hectaras uaul da muntogna, da quei 1'242 hectaras uaul da protecziun, ston vegnir tgiradas e mantenidas a moda durabla. Quei tenor las leschas e directives da confederaziun e cantun. Il viver en nos vitgs da muntogna sco era la necessitad per mobilitad ein dependents d'in uaul stabil. Oravontut era la midada dil clima fuorma ina gronda provocaziun per certas sorts da plontas. Era il diember da selvaschinas egl uaul ei buca pli supportabels pil spazi da viver. La tgira digl uaul da protecziun sco era digl uaul da muntogna fuorma in'incarica permanenta. Entras la fotosintesa producescha igl uaul aria schubra ed era il product primar "lenn indigen". Igl uaul fuorma in punct central pigl equilibrer e la qualidad dall'aua. Igl uaul survescha sco liug da recreaziun e porscha spazi da viver per animals da tut gener. Il fundament per la tgira digl uaul sco era per ina protecziun maximala a moda durabla fuorma in'avertura da basa moderna.

8.2.2 Vias d'uaul

Per saver garantir igl access e la segirtad da carrar sin las vias d'uaul ei in manteniment adequat indispensabels. Per la tgira digl uaul da schurmetg eis ei necessari da possibilitar da carrar sin las vias cun las maschinas forestalas. Cun agid digl instrument dil cantun "preservaziun e reparaturas d'avertura" sedat la pusseivladad d'exequir lavurs da reparatura.

8.2.3 Avertura Val da Segnas - Val Sogn Placi

Actualmein ei igl uffeci d'uaul e prighels dalla natira dil Grischun ensemen culs responsabels dil forestalesser communal vid la preparaziun dil project avertura Val da Segnas - Val S. Placi. La suprastonza communal ei vid sclarir ils detagls culs uffecis cantunals per saver presentar ina sligiazion optimala per agricultura, turissem e forestalesser. Ils uauls dalla costa seniastra dil Rein Anterior sur ils vitgs ed uclauns da Mumpé Tujetsch, Segnas, Peisel, Aletta e sur il vitg da Mustér cun in import d'assicuranza da baghetgs total da bien ina milliarda francs protegian nus da curdada da crappa, lavinias, auia gronda, bovas ed erosiun. In'avertura en quels uauls ei indispensabla per saver tgirar igl uaul a moda persistente e transportar a val la lenna che sedat ord ils tagls da tgira. La protecziun da quei uaul en cass da fiug ei d'eminente impurtonza. Era survescha l'avertura sco access tier las lavinieras ella Val Clavianev. Varga 13 milliuns francs ein vegni investai en lavinieras e plontaziuns. Il manteniment e la tgira ein fetg impurtonts per che la protecziun seigi garantida da tut temps. Cu il project ei preparaus, vegn el presentaus allas instanzas politicas per schar decider.

8.2.4 Via Sars – Punt da Brulf

Entras la punt nova a Sars ei il territori dalla vart dretga dil Rein uss accessibels per transports da lenna. Il respargn pil transport da lenna ord ils uauls da Caischavedra ei gronds, sche quels transports san succeder dalla Punt da Brulf directamein viers Fontanivas sil plaz da lenna. Era il disturbi atras il vitg da Mustér sa cheutras vegnir eliminaus.

Las lavurs principalas vid la realisaziun dalla Via Sars – Punt da Brulf ein succedidas duront igl onn 2019. Muort diever dalla via entras differents projects da construcziun vegnan las lavurs da finiziun terminadas igl onn 2021.

8.2.5 Via Plaunca Su - Pardi

La via d'uaul ch'ei vegnida realisada da 1971 entochen 1976 sepresenta sil tschancun da Plaunca Su entochen Pardi en in schliet stan. La fundaziun po buca pli purtar las grondas peisas. Deformaziuns dil tgierp dalla via semuossan sigl entir tschancun. Scarpas ein sbassadas e las deflussiuns funcziuneschan mo parzialmein. Oravontut il passadi dalla Val d'Uors sur l'aua da Magriel per contonscher il plaz da lenna a Pardi fa fastedis. Aua gronda e bovas caschunan regularmein gronds donns vid il passadi, vid la via funsila engiuviars encunter Fontaunetta, vid

terren agricol sco era vid igl aquaduct ed implonts dalla Corporaziun d'aua Spina da Vin. Ils davos 10 onns ei vegniu impundiu entras la vischnaunca sur frs. 100'000.-- per reparar da quels donns.

La via d'uaul contonscha 172.5 ha uaul cun ina provisiun da lenna da bien 60'000 tfm. Tenor las calculaziuns per l'utilisaziun dalla lenna el plan da menaschi per tgirar quels uauls munta il quantum annual a biebein 500 tfm. Quei vul dir ch'els proxims 40 onns vegnan 20'000 tfm transportai sur la via d'uaul. Supplementarmein al diever forestal porta la via d'uaul access a differents mises, survescha schibein al diever agricol sco era al diever turistic (pista da skis, via da velos, senda da viandar) e porscha access all'infrastructura pil providiment d'aua ella Val Acletta. En mira alla situaziun munglusa dall'ovra ei ina reparatura e sanaziun da tala indispensabla. La realisaziun ei prevedida ils onns 2021 e 2022.

8.2.6 Lavineras Val Clavaniev e Val Mala

Ils davos decennis ei vegniu construui lavineras temporaras el territori naven dalla Val da Badugna - Val dall'aua - Val Gronda. Sin quei intschess ei era vegniu plantau entgins mellis plontinas da pégn, las qualas duein surpender la funcziun da schurmetg encunter lavineras en biebein 30 onns. Actualmeins sbattan las plontinas pintgas encunter il squetsch dalla neiv che stauscha ellas. Plinavon piteschan ellas per part la schitgira dils davos onns. Per sustener ed amplificar las plontaziuns eis ei previu da plantar supplementarmein ils proxims onns. Nua che la neiv stauscha vegn priu mesiras tecnicar per reducir quei squetsch. In ferm uaul en quei territori ei necessari per evitar che lavineras rumpien ora ed en quei senn ha quei lu in'influenza sin las zonas da prighel el territori da baghegiar. Cun las lavurs ei vegniu entschiet igl onn 2018. Previu ei da terminar il project igl onn 2023.

8.3 Turissem

↳ Disposiziuns regulatorias:

- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)
- Lescha da polizia

8.3.1 Pendicularas Mustér – differents projects

La Catrina Resort AG ei sin buna via da dar novs impuls a nossa destinaziun turistica. In punct essenzial ei stau da crear novs letgs el Catrina Resort per aschia garantir ina pli aulta frequenza el territori da skis. L'entschatta avrel 2017 ha giu liug l'emprema badelada dalla surbaghegiada a Sontga Catrina. Sin l'entschatta dalla sesiun d'unviern 2018/2019 ei l'emprema etappa vegnida surdada al menaschi. Cun l'entschatta dalla sesiun d'unviern 2019/2020 ei l'entira surbaghegiada stada a disposiziun per novs hosps. Sco proxim grond project planiseschan las Pendicularas Mustér SA in baghetg da parcar. La realisaziun da quel ei planisada el decuors dils onns 2020/21. Plinavon ei previu davart dallas Pendicularas ina pista da bike a Caischavedra.

La realisaziun dil project per ennevar ha giu da sbatter bravamein cun pliras organisaziuns digl ambient. Quellas differenzas han denton saviu vegnir eliminadas. Ils emprems cundrezs a Caischavedra han saviu vegnir pri en funcziun cun l'entschatta dalla sesiun d'unviern 2018/2019. La stad 2020 eis ei previu da realisar a Caischavedra (Stavel Sut) il lag per la producziun tecnica da neiv. Il lag ei la davosa part dall'emprema etappa per la producziun tecnica da neiv. La secunda etappa ei definida el rom dil plan general d'avertura ennevada. Per la realisaziun da quella basegna ei aunc la procedura da baghegiar.

La colligiaziun dils territoris da skis da Tujetsch e Mustér ha anflau il necessari sustegn en omisduas vischnauncas. Suenter che las vischnauncas ed il cantun han fatg lur pensums ei la concessiun digl uffeci federal da traffic vegnida concedida. Cun la realisaziun da quei project ei

vegnu entschiet la primavera 2018. L'avertura ufficala ha giu liug il zercladur 2019. La pendiculara ei denton vegnida prida en funcziun gia ils 6 d'avrel 2019.

Concernent la purschida da stad han las Pendicularas inoltrau ina damonda da baghegiar per realisar naven da Gendusas a Caischavedra ina tura da bike. Quella damonda ei vegnida retenida entras il cantun, essend che quella ruta ei buca cuntenida el plan general d'avertura. Consequentamein basegna ei in'acziun per fixar quella ruta sco ulteriuras el plan general d'avertura. Las lavurs leutier ein instradadas. La procedura da baghegiar ei sistida.

8.3.2 Hotel Acla da Fontauna

Igl anteriur Hotel Acla da Fontauna ei deplorablamein dapi igl onn 2001 serraus e surschaus ad ina certa decadenza. Adina puspei ei vegniu leventau speronzas d'haver anflau novs investurs per quei object. Denton ein tuttas speronzas stadas vanas entochen ussa. El decuors dil meins schaner 2018 ha legrevlamein saviu vegnir presentau al pievel novs investurs ed in project per in neiv Hotel Acla da Fontauna e per habitaziuns da vacanzas. Ils 28 da fevrer 2020, suenter ina liunga procedura da consultaziun, ha la lubientscha da baghegiar saviu vegnir concedida. Las protestas ein vegnidadas renviadas. Encunter la disposiziun communal ha Helvetia Nostra inoltrau in recuors alla Dertgira administrativa. La dertgira ha instradau il process da consultaziun. Cuntrari all'objecziun d'in investur han quels buca encuretga il contact cun Helvetia Nostra el decuors dalla procedura da baghegiar. Lein sperar che quei project anfli la finala grazia avon il Tribunal federal. Igl ei da supponer che quella fatschenta vegni decidida finalmein a Losanna.

Sa il neiv project vegnir realisaus ils proxims onns sco previu e giavischau davart dalla vischnaunza, purtass quei segir dapli plazzas da lavur e dapli entradas sin plirs secturs, aschia era en cassa communal. En vesta dallas grondas investiziuns previdas ils proxims onns fussen quei entradas fetg beinvegnidas.

8.3.3 Rinforzar turissem d'unviern

Il resun sin la loipa da cuorsa liunga a Fontanivas cun neiv artificiala durant ils davos unviarns ei staus positivs. Pils proxims unviarns ei previu da cuntinuar cun quella purschida, priu ch'ei detti danovamein buca avunda neiv naturala e che las cundiziuns meteorologicas – temperatura e consistenza dall'aria – possibiliteschan quei. La conferenza dil presidents communal ha el decuors digl onn 2018 decidiu da desister dalla colligiaziun da loipa denter Mustér e Tujetsch, aschia che quei project sa vegnir strihaus. El rom da sia strategia pretenda il cantun ina megliera collaboraziun regionala. Cunzun era en connex cun la finanziaziun da gronds projects sco la sanaziun e cumpletaziun dil Center Fontauna (Center da sport e cultura). Igl ei pusseivel ch'il project davart la colligiaziun dalla loipa denter Mustér e Tujetsch sto a vesta da quellas pretensiuns vegnir reprius. En lavur ei denton aunc adina la structura da collaboraziun concernent il menaschi dalla loipa.

Il focus per rinforzar il turissem d'unviern vegn mess sil glatsch artificial, la reit da sendas (calzers da neiv) sco era la loipa Trun – Mustér (cun includer la purschida da Tujetsch). La purschida privata dalla senda da scursalar e spassegiar a Mumpé Medel vegn apprezzada. Era la purschida dallas sendas da gianellas vegn schazegiada.

8.3.4 Rinforzar turissem da stad

Ensemen cul project regional entuorn il Rein duei il turissem da stad vegnir rinforzaus. Plinavon duein las sendas vegnir adattadas (p.ex. en connex cun la nova pendiculara Sedrun - Mustér). Ultra da quei duei vegnir persequitau la realisaziun d'ina punt S. Gada - Mumpé Medel sco era la senda da mulins denter Fontanivas e Cufions (sche pusseivel entras ina cuminonza d'interess). En connex cun las grondas investiziuns turisticas el contuorn dil Crest d'Acletta ei vegniu decidiu d'illuminar la Via da Paders per ch'ils hospis serendien el Vitg e las personas sesentas el Vitg contonschien meglier las purschidas a Sontga Catrina e contuorn.

Cun crear in'attracziun architectonica savess vegnir promoviu nossa regiun reha da cristallas e minerals. Per coordinar e promover ideas ed eveniments en vischnaunca ei da ponderar da scaffir ina piazza parziala persuerter.

8.3.5 Sedrun Mustér Turissem (SMT)

Las vischnauncas Mustér e Tujetsch han suttascret ina nova convegnientscha da prestaziun cun Sedrun Mustér Turissem (SMT). Niev ein cunzun che naven digl onn 2019 ei SMT responsabels per tuts events turistics en favur da nos hosps da vacanzas. El medem mument ei era vegniu decidiu che sulettamein SMT ei el futur responsabels per la carta da hosps, q.v.d. mo SMT decida e finanziescha las prestaziuns ch'ei da retrer cun quella carta. Las vischnauncas, resp. ils acziunaris finanzieschan comunablamain il budget fundamental da SMT. Ellas s'obligheschan da metter a disposiziun a SMT 80 % dallas taxas da turissem, max. frs. 250'000.-- e 60 % dallas taxas da hosps, max. frs. 600'000.-- ad onn e vischnaunca. Tut tenor situaziun ed engaschi da SMT san quellas quotas vegnir adattadas. La finamira ei che las vischnauncas hagian el futur dapli daners ord las taxas turisticas per mantener e sanar l'infrastructura turistica. Cun l'entschatta 2020 ei SMT vegniu midau ina societad acziunara che porta il num Sedrun Disentis Tourismus SA.

8.3.6 Organisaziuns

L'uniun dils proprietaris da secundas habitaziuns (IGZWD) ei buca adina satisfatga dallas purschidas che vegnan finanziadas cun las taxas turisticas. L'impurtonza da quels hosps astga buca vegnir sutschazegiada, possedan els buca meins che ca. 1'250 habitaziuns da vacanzas en nossa vischnaunca. In potenzial che sto vegnir tratgs a nez era da nossas fatschentas indigenas. Cheu sto vegnir dau tutta breigia d'anflar in bien consens ed in bien dialog. Dapi l'entschatta 2020 han ils possessurs da secundas habitaziuns il dretg d'in sez el cussegl d'administraziun da Sedrun Disentis Tourismus SA.

9. Edificis communalis

✦ Disposiziuns regulatorias:

- 935 Lescha davart igl encurir cristallas e mineralias ed il lavar aur

9.1 Sanaziun casa da scola nova

Per la pli gronda part ha la sanaziun digl areal plaz-scola, il plaz dir avon halla Cons, la cuvrida avon scola veglia e la formaziun nova dil contuorn digl areal da scola (incl. urdeins) saviu vegnir realisada igl onn 2019. El decuors dalla primavera/stad 2020 vegnan quellas lavurs terminadas. La casa da scola "nova" digl onn 1980 a Cons fa a nus gronds quitaus. Tenor las retschercas fatgas igl onn 2014 dall'architectura Carigiet, Glion ei ina sanaziun totala dalla casa da scola pli che necessaria. Il mument ei previu d'exequir vid la casa da scola nova lavurs urgentas sco p.ex. finiastras, storas, construcziuns da lenn ed auter.

10. Conclusiuns / ponderaziuns finalas

Il program d'actividad duei en emprema lingia survir allas autoritads politicas sco mied per definir las prioritads dalla perioda d'uffeci, pia esser il fil tgietschen che duei esser ponderaus bein. Il mument stattan dabia projects sin rucca en nossa vischnaunca. Projects che duessen sche pusseivel vegnir mess sin via per vegnir realisai. Bia ei pusseivel, denton stuein nus era haver la situaziun finanziala dalla vischnaunca en egl. Prioritad han caussas che ston vegnir realisadas sco p.ex. la sanaziun dalla serenera a Raveras. Lu ei la sanaziun ed adattaziun dil Center da sport e cultura urgente. Quei stabiliment ei per indigens e pil turissem da gronda muntada.

Bugen havessen nus era priu la sanaziun dalla casa da scola en egl, denton stuein nus ord raschuns finanzialas spustar quella sin pli tard. Gest tenor situaziun ed actualitad d'ina singula investiziun sto il gremi cumpetent decider individualmein.

Proposta

Sebasond sin las expectoraziuns precedentas

p r o p o n a

la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca da prender enconuschientscha dil program d'activitad.

Suprastonza communal Disentis/Mustér
Il president: Il canzlist:

Robert Cajacob

Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 20 da fenadur 2020